

„PONT MIRE ELEGEM LETT VOLNA A DOLOGBÓL, ARRA LESZERELTÜNK”

– Magyarosi Sándor beszélgetése Váta Lóránddal –

Váta Lóránd 1972. szeptember 19-én született Sepsiszentgyörgyön. Az elemit az akkori 2. Számú, ma Várad József Általános Iskolában végezte, majd – mivel második osztályos korától hegedű magánórákra járt – ötödik osztálytól átfelvételizett az akkori 1. Számú Általános Iskolába, a mai zenelíceumba. Kilencedik osztálytól a Matematika–Fizika Líceum matematika–fizika osztályába járt, 1991-ben itt is érettségizett. Középiskolai tanulmányai után, 1991 és 1995 között a Marosvásárhelyi Színművészeti Egyetemre járt, ez követően pedig tizennégy éven keresztül a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színházban dolgozott. Jelenleg a Kolozsvári Állami Magyar Színház színésze. Az alábbiakban az 1995 októberétől 1996 márciusáig letöltött katonai szolgálatáról szóló beszélgetés szerkesztett változatát adjuk közre. (A szerk.)

– *Hogyan került kapcsolatba először a hadsereggel? Hogyan sorozták be?*

– Azt már nem tudnám megmondani pontosan, hogy tizenegyedik vagy tizenkettedik osztályban történt-e, de azt tudom, hogy felvittek bennünket valahova a szentgyörgyi poliklinikára, egy terembe vagy hova, már nem emlékszem, de mi, fiúk együtt voltunk egy mellékhe-lyiségben, ahol le kellett vetkőzni, és alsógyatyában be kellett sétálni egy terembe, ahol elvégezték rajtunk a megfelelő vizsgálatokat. Eléggé halványak az emlékeim, de valamikor tizenegyedik vagy tizenkettedik osztályban volt ez.

– *Mi történt ezután?*

– Akkor még nem történt semmi. Ugye, 1990-ig ez úgy volt, hogy amennyiben egy fiú bejutott egyetemre, kilenc hónapra vitték katoná-nak, ha pedig nem jutott be, akkor tizenhat hónap volt a katonaság. Tehát még nem az volt a szokás, hogy egyetem után mentek el katonának. Bár ha jól tudom, ilyenre is volt példa: ha elintéződött, hogy valakit ne vigyenek el egyetem előtt, akkor utána kellett túlesnie

rajta. Akkoriban az Arad megyei Lippa volt a híres, az úgynevezett terés¹, vagyis csökkentett időtartamú, egyetem előtti katonaságnak a helyszíne. 1990 után viszont ez a szokás változott, és egészen 2007-ig – amikor beléptünk az Európai Unióba, és megszűnt a sorkatonaság – már csak egy évre vittek el katonának, ha nem jutottál be egyetemre. Ha viszont bejutottál, hagyták, hogy elvégezd, és csak utána vittek el hat hónapra. Ebben az említett időszakban viszont már nagyon ki lehetett játszani a rendszert – többnyire orvosi papírokkal kellett igazolni, hogy valamiért alkalmatlan vagy, és ha volt némi ismeret-séged, ezeket nem is volt olyan bonyolult megszerezni. Mivel mindig érzékeny gyerek voltam, édesanyám meg is kérdezte, nem akarom-e, hogy valamit intézzem, de mondtam neki: „Ő, hagyd el, anyuka, valahogy kibírom.”

– *Mikor kellett bevonulnia?*

– '95 októberében, mégpedig egy olyan egységhez, aminek Arad Gáj nevű külvárosában, a nagylaki úton volt a kaszárnyája. Nem voltam itthon, a szüleim kapták meg a behívót, de a bevonulás előtt volt még egy sorozás, az biztos.² Erre a katolikus plébániával szembeni, a mai Mikes Kelemen Líceum melletti katonai központban³ került sor. Megkaptam a behívót, és azzal kellett odamenni. Amikor ez az eljárás véget ért – itt tulajdonképpen újra megvizsgáltak –, szóval ahogy ez véget ért, akkor már közölték is, hogy engem Aradra fognak vinni. Nem voltak elvárásaim, meg nem tudtam, hova vihetnek, de ugye az ember akkor is abban gondolkodott, hogy valószínűleg Lippára viszik, mert ott volt ez az egység, ahová az egyetemet végzett fiatalembereket általában vinni szokták.⁴ Szentgyörgyről én voltam az egyedüli, akinek Aradra kellett mennie. Máig nem tudom megmagyarázni, hogy miért, milyen logika alapján.

1 A TR (kiejtve tere) a román serviciul militar cu termen redus, vagyis a csökkentett időtartamú katonai szolgálat megnevezés köznyelvben használatos változata volt.

2 Tulajdonképpen nem sorozásról, hanem a bevonulás előtt történő alkalmassági vizsgálatról van szó. Ezt követően a behívott fiatalembert nem csupán egy adott fegyvernemhez osztották be, hanem azt is pontosan közölték vele, hogy mikor és melyik katonai egységnél kell jelentkeznie, illetve a menlevelét/szabadjegyét is megkapta.

3 A kerületi parancsnokságról van szó.

4 Az egyetemet végzettek valójában az ország számos más laktanyájában is teljesíthették szolgálati idejüket.

- *Akkor berúgás sem volt az indulás előtt?*

- Én nem voltam az a típus. Akkor még léteztek a katonabúcsúztatók - ez most már csak egy emlék, vagyis igazából egy népszokás, egy halott népszokás -, de én nem szerveztem ilyet. Az úton se volt semmi. Szerintem az volt a gond, hogy abban az időpontban Szentgyörgyről egyedül én mentem Aradra - azt hiszem, október 17-én éjszaka kellett elindulnom -, de hogyha a sorozóközpontban kiderül, hogy valaki még megy ugyanoda, szerintem mi is ittunk volna.

- *Hogyan érkezett meg az Ön számára kijelölt alakulathoz?*

- Amikor megtörténik a sorozás és elmondják, hogy hova mész, akkor már a kezembe is adnak egy vonatjegyet. Ezek nagyon pontos dolgok: megkapod a papírt, amivel jelentkezned kell, és kapsz egy vonatjegyet, amivel felszállsz a vonatra. Ez a rész nagyon egyszerűen működött: éjszaka a szüleim bevitték Brassóba a katonabőröndömmel⁵, anyámra ráparancsoltam, hogy ne sírjon, nem haltam meg - anyám nagyon érzékeny, ugye, ez mindig hozzátartozik a körítéshez. Ezúttal nem sírt. Szóval felültem a vonatra, és egész éjszaka üldögéltem, aludtam. Valamikor reggel érkeztem meg.

Nagyon furcsa volt az a hely, ahol jelentkezni kellett. Tudni kell egyébként, hogy Aradon a főparancsnokság, a fő katonai hadiszállás⁶ a várban van. Ahová én mentem, az egy kisebb egység volt a nagylaki úton, vagyis ahogy Aradról mész kifelé, Magyarországra, a határ felé. Ha jól értettem, maga a laktanya a '70-80-as években női börtön volt, és csak azután helyeztek el ott egy katonai egységet. Nagyon meglepődtem, amikor láttam, hogy az épület alatt hemzsegnek a patkányok, a fák pedig hatvan fokos szögben nőnek - ez az utóbbi azt jelentette, hogy itt nagyon fúj a szél. Elég furcsa érzéseim támadtak, és az is megfordult a fejemben, vajon itt hogy lehet kibírni hat hónapot - de sokkal egyszerűbb volt, mint ahogy gondoltam.

- *Milyen fegyvernemhez tartozott ez az alakulat?*

---

5 A román hadseregbe bevonuló katonának rendelkeznie kellett egy bőröndszerű kialakítású, fából készült ládával, amit népiesen kufernek, kúfernek mondtak.

6 Az aradi vár a kommunizmus időszakában - és valószínűleg akkor is, amikor Váta Lóránd katonai szolgálatát töltötte a városban - egy harckocsizó ezred laktanyája volt.

- A gyalogsághoz. Sima gyalogos alakulat volt.
- *Tehát megérkezett a laktanyába. Mi történt ezt követően?*
  - Mi negyvenen voltunk akkor ilyen rövid [időtartamra behívott – szerk. megj.] katonák, akiknek hat hónapot kellett letölteniük. Ez azt jelenti, hogy a vállunkra kaptunk egy piros csíkot, amely gyakorlatilag megkülönböztetett mindenki mástól, így a legnagyobbképp káplár sem mert belénk kötni. Ugye, a káplárról tudjuk, hogy a közönséges katonák közül emelik ki, és a katonaságban mindenkivel mindent megtehet: kimosathatja fogkefével a vévét a közkatonával, meg minden egyéb ócskaságot is elkövethet. Egyikük velem is megpróbálta egyébként, mert azt történt... ugye, nagyon fontos, hogy milyen bakancsot kap az ember. Mikor bemegy, leadja a civil ruhákat – de nála marad a katonabőrönd –, és megkapja az alsógatyát, a két rend inget, a törölközőt, mindent. Egyébként nagyon-nagyon egyszerűen, ugyanakkor nagyon pontosan működnek ezek a dolgok. Fontos, hogy milyen bakancsot kapsz. Én egy passzent bakancsot, pontosan az én méreteket kaptam, és az első tíz kilométeres gyaloglás után rájöttem, hogy ez nem lesz jó hosszútávon. Szóltam az őrnagyomnak, aki azt mondta, menjek be a raktárba, cseréljem ki a bakancsomat. A raktárfelelős egy aradi magyar nevű káplár volt, aki nem szólt hozzám egy szót se magyarul. Közben tudtam, hogy ő is magyar. Mondtam, jöttem kicserélni a bakancsot, mire azt mondja, takarodj innen. Abban a pillanatban – az én igazságérzetem is működött –, visszamentem az őrnagyhoz, és mondtam, hogy kikergetett a káplár, nem engedi, hogy kicseréljem a bakancsot. Az őrnagy visszaküldött: „Na, még egyszer mondd meg neki, hogy ne kelljen én bemenjek, mert akkor annak rossz vége lesz!” A katonaságban ezek a dolgok megszokottak. Így kezdődött, aztán szerencsésen kicseréltem a bakancsom egy nagyobbra, és azután minden rendben volt.
- *Miből állt, hogyan zajlott maga a katonai szolgálat?*
  - A katonaságnál az első egy hónap kiképzéssel telik. Ha nevezhetem kiképzésnek az 1995 őszén történő vagy folyó katonaságot, akkor az valóban az első egy hónapban történt meg, mielőtt az esküt letettük. Az úgy történik, hogy berukkolsz, és rá egy hónapra van a hivatalos

eskütétel felvonulással, kimenővel, díszbéddelel, piával, mindenfélével. Addig piát nem szabadott inni – vagy legalábbis nem volt lehetőség, mert egyáltalán nem engedtek ki a kaszárnyából. Tehát hogyha komoly kiképzésről beszélhetünk, az az első egy hónap volt, ami gyakorlatilag menetelésekből, egy-két-három ilyen tíz kilométeres, városon kívüli menetelésből állt, egy-két lövészetből, olvastunk a nem tudom, milyen könyvből, piros könyvből, hogy mondják ezt, instrukcióból...

– *Ezek különféle szabályzatok voltak?*

– Igen. Jaj, és tanultuk a menetelést: megállni, fordulj jobbra, fordulj balra, a hátra arcot meg ilyesmit. De a mi esetünkben ez – hát mondjuk úgy, hogy hetven-nyolcvan százalékban véget is ért az eskütétellel. Azután csak a szabadságot... erről szívesen beszélek még két mondatot majd, mert a legszabadabb ekkor voltam. Azután az ember csak azt kereste és azon gondolkodott, hogy honnan mikor tudjon lelépni, és mit tudjon megúszni, és ez a legcsodálatosabb érzés. Mert ezt meg is lehet tenni a katonaságnál.

– *Voltak rendes, egyéves szolgálatra behívott katonák is az egységnél?*

– Igen, voltak a rendes katonák, kiskatonák. Mi gyakorlatilag az egész egységben negyvenen voltunk rövidkatonák, és a többiek... Létszámot nem tudnék mondani, de szerintem úgy kétszáz, kétszázötven, háromszázan voltak. Nem egy kis egység volt, és tele volt gyakorlatilag kiskatonával, mindenféle szerencsétlen gyerekkel – nem tudom, hogy mondjam ezt másként. Annyit el tudok mondani, hogy nagyon sokszor szedtem ki a káplárok kezéből kiskatonákat, akikkel mindenféle gazemberséget megpróbáltak elvégeztetni. A rövidkatonával, vagyis olyanal, aki egyetemet végzett – ez volt a fontos – nem nagyon mertek ellenkezni. Csak mondtam, hogy hagyja abba azonnal, és vittem is tovább a kiskatonát.

– *Az egyetemet végzettek külön hálóteremben voltak?*

– Mi egy felújított kaszárnyának a legelőször elkészült kis részében voltunk, de csak mi negyvenen. Ez – azt hiszem – három vagy négy hálót jelentett. Megvolt a külön hálónk, aztán volt még egy külön helyiség, ahol a fegyvereket tartottuk, és gyakorlatilag ennyi. A zu-

hanyzó máshol volt. Ott voltunk az otl létünk utolsó két hónapjáig. Az utolsó két hónapban megnyitották több alegység előtt is ezt a felújított kaszárnyarészt, akkor már többen lettünk, de nekem ebből az utolsó két hónapból tíz nap – majdnem két hét – egy sítáborban telt. Ez van a fotókon is. Ez azért is érdekes, mert mi gyalogosok voltunk, de mégis elvittek a Țapu-hegységbe⁷ – ez a Nyugati-Kárpátokban van – síapplikációba⁸. Az egységnek voltak ott katonai menedékházai. Igazából ez volt a legszébb része az egész katonaságnak.

– *És megtanították rendszeresen sítani?*

– Megtanítottak... hát rendszeren nem, nagyjából magunktól tanultunk. A sílécek fából voltak, nem voltak minőségi darabok, de megtanultam valamennyire sítani.

– *Hány magyar volt az egyetem utáni katonák között?*

– A negyvenből négyen voltunk magyarok: hárman Csíkszeredából, én Szentgyörgyről. Voltak még erdélyiek úgy tízen, két-három oltyán, a többi moldvai. Én akkor ismertem meg a moldvai embert, konyhanyelvüket, ételeiket... Ugye mindig pakkot kaptunk, és majdnem minden délutánunk – az esti jelentésadás előtti egy-két óra – azzal telt, hogy kibontottuk a csomagokat, és mindenki mindenkit kínálgatott, és

*Sítanfolyamon a Nyugati-Kárpátokban.
Váta Lóránd a jobb oldalon térdel.*

7 A Cibói-hegycsoport (Munții Țibău) két csúcsa a Țapu Mare és a Țapu Mic. Ezek valamelyikéről lehet szó.

8 A román aplicație szó szerinti fordítása alkalmazás; a hadsereg vonatkozásában általában hadgyakorlatot, tanfolyamot jelent.

ettünk. Nagyon finom moldvai ételeket kaptak, hatalmas fokhagymákat... Ott ettem először rózsaszemmet, vagy olyan tepertőt, aminek teljesen más az íze, mint nálunk. Mindent másképp csinálnak, de nagyon-nagyon finom.

- *Volt ellentét magyarok és románok között?*

- Volt, de nem olyan, amire nekem intelligens emberként oda kellett volna figyelni. Ott a negyvenünk közül is volt olyan, hogy valamelyik megharagudott rám, és azt mondta: unguur înpuțit.⁹ Sőt, ilyen szempontból a legérdekesebb élményem éppen az őrnagyommal volt. Ez az Istrate őrnagy egy nagyon rendes ember volt – bár szigorú volt, mint amilyennek lennie kellett. Ebben a sítáborban, ami az utolsó két hónapban történt, valamikor március elején, nagyon laza volt a hangulat: a tiszték nem borotválkoztak, nem volt ellenőrzés, piáltak folyton az őrnagyaink, a kapitányaink... Tehát tényleg nagyon laza volt. Emlékszem, egy este leült az ágyam szélére – ott jött-ment a pálinka, beszélgettünk, s az őrnagy is ült egyik ágyról a másikra –, szóval egyszer odaült mellém, s beszélgettünk, természetesen miután ő elsütötte a szerinte legintelligensebb viccét, hogy „Știi, Vata, care-i cel mai bun săpun din lume?”¹⁰, mondom: „Nu, domnu maior.” Azt mondja: „Să pun pula pe tine.”¹⁰ Miután elsüti ezt a katonaviccet, azt mondja (ezt most már magyarul mondom): „Te, Váta, én megmondom neked őszintén...” Zárójelben megjegyzem, nem kell elfelejteni, hogy kilencvenes éveket írunk, amikor a román intolerancia sokkal erősebb volt. Szóval azt mondja nekem: „Te, Váta, megmondom neked őszintén, hogy én gyűlölöm a magyarokat. Gyűlöltem a magyarokat. De megismertelek téged, és egy ilyen embert ismertem meg benned, hogy én már nem így gondolom ezeket a dolgokat. Nem úgy gondolom, hogy nekem kéne gyűlölni egy magyart.” Ugye, Aradról beszélünk, ahol tíz százalékban magyarok élnek. Szóval volt magyar-román ellentét, és éppen az ő részéről, de burkoltan, és ez a dolog is egy bizalmi viszonyban hangzott el. Azt hozzá kell tennem, hogy amikor a moldvai

9 Jelentése: büdös magyar (román).

10 Egy kérdésből és egy feleletből álló trágár vicc. Jelentése: „Melyik a világon a legjobb szappan? Ha a farkam rád teszem.” Poénját az adja, hogy románul a szappan (săpun) és a rád tenni (să pun) szavak ugyanúgy hangzanak.

kollégám azt mondta nekem, ungur împuțit, akkor én azt rögtön jelentettem az őrnagyomnak. Nem büntette meg az illetőt, de félrehívta és azt mondta neki, hogy nemzetiségi cirkuszokat nem csinálunk ebben az egységben. Tehát nagyon határozottan rászólt arra a fiúra, és nekem azt mondta, jelentsem, hogyha még ilyen probléma van, mert ő ilyesmit nem akar. És akkor egyszer csak négyszemközt elmondta nekem ezt, amit ő gondol. Szóval korrektség volt. Viccek voltak természetesen, de olyan alapon, hogy mi négyen magyarok vagyunk, nem volt gyűlölködés vagy magyargyalázás, sőt, tulajdonképpen kíváncsiság volt, főleg a moldvaiak részéről.

Akkoriban még nem volt Duna Televízió, hanem magyar adás volt minden hétfőn, másfél óra. Mi összepótoltunk, vásároltunk egy ilyen régi fajta lámpás tévét, amit folyton néztünk esténként. Én minden hétfő délután odaültem, és néztem a magyar adást, és ezek a kamerádok, ezek ültek mellém, és folyton kérdezték, hogy: „Traduce bine, traduce bine?” Hogy jól fordítja?¹¹ Jól fordítja, jól fordítja. Kelltt fordítsak is nekik időnként egy-egy műsort.

De még tovább megyek. Szombat-vasárnaponként tizenkét-, huszonégy- vagy negyvennyolc órás kimenők voltak. Nekünk ez rendszerint azzal telt, hogyha szombat reggel vagy vasárnap kiengedtek, elmentünk templomba. Elindultunk együtt, felültünk a villamosra, be a városközpontba, és ott én indultam a katolikus plébániatemplomba. Másodjára már a moldvai barátaim is jöttek velem a katolikus templomba. Mondtam nekik: „De hát ez magyarul megy. Menjetek ti is a ti templomotokba, azután majd mise után találkozunk és sörözünk.” Azt mondták, nem, mert egy isten van, és nem fontos, hogy értsék, de legyünk együtt. Azután többnyire az volt, hogy hárman-négyen beültünk a katolikus templomba. Nem voltak konfliktusok.

– *Beszéltek a csíkszeredaiak románul?*

– Beszéltek, igen, mind jól beszéltek. Jancsó Ernő, Szabó János, és volt egy olyan szeredai, akit úgy hívtak, hogy Musca Cristian. Vele pont a napokban beszéltem Kolozsváron; valamit meg akart kérdezni.

---

11 Az egykori állami tévé magyar adását hagyományosan román feliratozással közvetítik.

Ő vegyes családból származott – román édesapa és magyar édesanya. A román tekintette az anyanyelvének, de anyanyelvi szinten beszélt magyarul is.

Nem tudom, hogy ez érdekes-e, de mi például nagyon különböző végzettségűek voltunk. Tehát én színművész voltam, volt egy bábszínész, aki Iași-ban végzett, volt három-négy zenész, de többnyire technikai jellegű egyetemekről jöttek a többiek. Volt filológus is vagy kettő, aztán mezőgazdasági mérnök, aki agronómiát végzett... Egy idő után felkértek bennünket – nem engem, hanem a kollégákat –, hogy tartsanak órákat a kiskatonáknak. Volt ilyen délutáni tanítás a kiskatonák számára, merthogy nagyon nagy arányú volt az analfabétizmus. Most '95-ről, '95 teléről beszélünk, és akkor is sokan voltak még olyanok, akik egyáltalán nem tudtak írni és olvasni. Azoknak tartottak olvasás-írás órát, számtanórát – gyakorlatilag ennyit. Vagy ha jól emlékszem, valaki angolórát is tartott. Ez így be volt osztva. Azért kerültem közel ehhez az egészhez, mert időnként megtörtént, hogy a filológus kollégám és a reális kollégám sem tudott valamiért elmenni – valami más dolguk akadt. Ilyenkor megkérdezték, hogy ki tartaná meg az órákat. Ugye, én mindig kíváncsi ember voltam, és mondtam, elmegyek szívesen. Így volt esélyem tartani számtanórát, volt esélyem tartani írás-olvasás órát, de nagyon nagyon furcsa élmény volt, hogy fogtam a katonának a kezét és írtunk. Gyakorlatilag teljesen analfabéták voltak, és elemi szinten sem tudtak összeadni-kivonni.

– *Őket honnan sorozták, honnan kerültek oda?*

– Többnyire oltyánok voltak, abban a kaszárnyában nagyon sok oltyán volt, moldvaiak inkább a terések, ezek a rövid katonák voltak. Most ezt nem mondom már biztosra, de úgy emlékszem, így volt. Sok volt a szökés is, meg nálunk volt lógás. Ehhez hozzátartozik az, hogy egy idő után, az eskütétel után átvonulsz az úgynevezett *corpul* de gardába, vagyis az őrséget adók szállására, és őrségben kell állni. Azt mondták, hogy kétszer kötelező, amíg katona vagyok, de én sokkal többször csináltam meg. Mások viszont megüszták ilyen-olyan papírokkal meg hazautazásokkal, és akkor mindig minket rángattak elő, akik nem ellenkeztünk, vagy nem találtunk ki valamit. Ez úgy zajlik, hogy

négy napra teljesen beköltözöl az őrszobára. Ott kapod a reggelit, ebédet, vacsorát, és gyakorlatilag a programod három óra alvásból, három óra tanulásból, három óra őrségből áll. Ez megy négy napon keresztül. Természetesen a három óra tanulást senki nem veszi komolyan, és így lesz hat óra alvás, három óra őrség, vagy négy óra alvás, két óra lötyögés – a lényeg az, hogy a tanulást nem vette komolyan senki. Nagyon furcsa helyzet ez: egy idő után így nagyon összemosódik minden, tehát már nem tudod, milyen nap van. Egy ilyen érdekes flowja van a dolognak. Én élveztem, nem volt probléma, azt leszámítva, hogy tele volt a hely patkánnyal. Pont ezt láttam akkor is, amikor megérkeztem, hogy az épület alatt a lyukakból jönnek-mennek a patkányok – na, ez volt az a *corpul de gardă*. Ott volt az úgynevezett börtön is, ez gyakorlatilag egy szobácska volt, románul *ăresztnek* hívják. Tehát hogyha valaki valami csúnya dolgot csinált, akkor egy órára, két órára – de olyan is volt, hogy több napra – oda, az *ăresztbe* tették. Amikor január 4-én visszajöttünk a karácsonyi és szilveszteri szabadságról – úgy hazamentünk december 22-én, hogy január 4-én jöttünk csak vissza –, szóval amikor visszajöttem, valamiért visszafel-leseltem az őrnagyomnak, és három vagy négy órára beküldtek ebbe az úgynevezett *ăresztbe* engem is. Ott találkoztam egy olyan fiúval, aki hazaszökött – már nem mondom meg pontosan, hogy Craiovára vagy Râmnicu Vâlceára –, valahova oda Havasalföldre. Szóval meglógott, hazaszökött. Az őrmesterek hozták vissza, és egy vagy két hétre az *ăresztbe* zárták. Na, erről az *ăresztről* tudni kell, hogy nem voltak ablakai. Én három-négy órát simán kibírtam, de ő már körülbelül öt-hat napja ott volt, és gyakorlatilag alig tudott járni, úgy begyulladt a veséje a hidegtől. Voltak azért ilyen embertelen dolgok. Akkor például azt gondoltam, hogy ezt szóvá kéne tenni. Az egy dolog, hogy valakit zárkába teszel rossz magaviselet miatt, de az, hogy ilyen körülmények közt... Szerintem ezt ma már nem mernék sehol megcsinálni, de '95 telén még megcsinálták.

Aztán voltak vicces dolgok. Ugye, volt a *foișor*, azaz az órtorony, ahová felálltál, és abban a hidegben fel kellett húzni ezeket a hatalmas nagy gyapjúcsizmákat – amiknek *pâslari* volt a neve, ha jól emlékszem –, de mégiscsak volt a kabát és a csizma között egy rész, ami azért nagyon fázott. Télen mínusz fokok voltak, és emlékszem, hogy

éjszaka háromtól hatig vagy tizenkettőtől háromig ott álldogálni... hát, azért igencsak hosszú volt. Persze megvoltak ott is az egyezségek: például volt, aki tudta pontosan, hogy én kilenctől tizenkettőig leszek őrsgben, és akkor nekem leadták a hírt, hogy nagyon szépen kérlek, majd X-t engedd ki, mert megy haza, és hajnali hatkor jön – vagyis hogy aradi, és megy haza éjszakára. Tudtam, hogy ki az, és mikor ment ki, oda is köszönt. Volt olyan is, hogy akartak pénzt adni, kenőpénzt, de én mindig mondtam, hogy nem kérem. Tehát voltak ilyen apró disznóságok. Természetesen voltak ott kurvák is a kaszárnya körül, tehát voltak, akik erotikázni szöktek ki. Rengeteg ilyen tevékenység volt, ami a lehető legnagyobb fegyelem közepette történt, ugyanakkor mindenki be volt avatva. Emlékszem, már március eleje volt, hazajöttünk abból a síapplikációból, és én megint őrsgbe kerültem, hajnali háromtól hatig. Egy magyar gyerek mondta, hogy ő majd jön haza három és hat között, majd figyeljek, de én közben elaludtam. Egyszer csak arra arra riadtam fel, hogy valami mozgás van, valami történik. Majdnem felordítottam. Azt tudni kell, hogy mindig éles fegyver van az őrsgben álló katonánál. Mondta: „Én vagyok!” Az egy szentgyörgyi fiú volt, akivel utolsó pillanatban ismerkedtem össze. Szóval mondta: „Én vagyok!” Én pedig, hogy „Szóljál, de ne így utolsó pillanatban, mert megijesztesz.” Egy picit elkezdtünk beszélgetni és kiderült, hogy ő volt az étkezési raktárnak a főnöke. Kérdem, mióta? Azt mondja, amióta itt vagyok, október óta. Annyi konzervet adtam volna, amennyi kellett volna. Mondom, hát nem tudtam. De kár!

– *Lövészet milyen gyakran volt?*

– Azt hiszem, havonta egyszer kellett volna legyen, de már nem mondom biztosra. Volt nappali és éjszakai lövészet is – valahogy tematikailag be voltak osztva. Volt, hogy közel kellett löni, máskor meg messzi célt kellett eltalálni. Mikor éjszaka lősz, valamivel bekenik azokat a kis... nem tudom, hogy hívják, de azokat az elemeit a fegyvernek, amikkel célzol, szóval bekenik ilyen foszforeszkáló anyaggal, mert csak úgy látod őket. Ugye, ezeket össze kellett hozni, és emlékszem, az éjszakai lövészetten mondtam: „Őrnagy úr, nekem nincs jól bekenve, nem látom, nem tudom összehozni a célt.” Erre azt mondta az őrnagy: „Lőjed, Váta, lőjed, menjünk haza minél hamarabb!” Volt

Sítanfolyamon a Nyugati-Kárpátokban. Váta Lóránd jobbról a második.

gránátdobás is, külön defenzív és külön offenzív gránát. Ezeket mind végigcsináltuk, de igazából nem éreztem azt, hogy komolyan vették volna. Már nagyon rosszul volt felszerelve a katonaság, nem volt ez már komoly.

Ugye, általában úgy zajlik a nap, hogy felkelsz, tisztálkodsz, megeszed a reggelit, és ezután van az a jelentésadás, ami van aztán délben és este is, napi háromszor. Miután megtörténik a reggeli jelentésadás – ott mondják a mindenféle hülyeséget, a napi programot meg mindenfélét –, akkor az őrmestereddel elvonulsz, négyszögbe állsz, és gyakorlatilag el kéne hogy kezdődjön a kiképzés. Ez nálunk legtöbbször úgy történt, hogy kinyitotta azt az úgynevezett instrukciós piros könyvét, és abból olvasgatott valamiket – a mínusz öt fokban, ugye, télen, decemberben–januárban. Így eltelt egy óra, mondjuk hogy volt fél tíz, és akkor az őrmester azt mondta, tizenkettőig úgy menjetek el, hogy ne is lássalak. Mi akkor elindultunk a mezőben. Most már nagyon be van építve az a rész, ott halad el az autópálya meg mindenféle, de akkor pusztá volt, lerobbant gabonaraktár meg ilyesmik voltak ott. Emlékszem, elindultunk, kerestünk gübéket, mélyedéseket, kórókat,

tüzeket raktunk, vittük az ételünket a zsákban... Gyakorlatilag erről szóltak ezek az idők, és ez folyt délután is. Vagy ha nem, akkor bementünk a kaszárnyába és akkorákat aludtunk, hogy azt se tudtuk, milyen nap van. Ez volt az, amiről én azt mondtam az elején, hogy a szabadság. Arról szólt minden, hogy valahogy tudjuk kitalálni, hogy lépünk le, hogy hagyjanak békén. Szóval ezt a fajta szabadságot, ezt nagyon-nagyon élveztük.

Az is érdekes, hogy milyen ez a bajtársi viszony, hogy kikkel tartod a kapcsolatot a katonaság után. Ezzel a négy szeredai magyar fiúval elég sokáig tartottam, aztán a Szabó János nevű barátom egyszer csak elköltözött Argentínába, Bolíviába vagy Columbiába. Most ő is visszatért Európába, hegesztőmérnök volt, járta a világot. Jancsó Ernő meg Cristi most is Szeredában lakik. Igazából velük tartottam azután a kapcsolatot. Közben aztán a telefonszámok megváltoztak az évek során, és a Facebook meg a virtuális valóság beköltözött az életünkbe – szóval a lényeg az, hogy a többiekkel nem tartom a kapcsolatot.

Emlékszem, amikor leszereltünk, kimentünk az állomásra, leültünk a katonabőröndökre, vettünk parizert, kenyeret, piát, s vártuk a vonatot. Eltelt két-három óra, amíg mindenkinek a minden irányba induló vonatja megérkezett. Emlékszem, hogy... a leszerelés miatt nagy boldogság, nagy lazaság volt, és mondtuk, hogy aztán majd tartunk találkozót, és majd összejövünk. Mondtam nekik, hogy az élet mindenkinek intézi tovább, mi csak hat hónapot voltunk együtt, most beszéljessünk és most nézzünk egymás szemébe, mert nem fogunk találkozni többet. És így is volt: tehát gyakorlatilag a bajtársak kilencven százalékával azóta sem találkoztam.

- *Milyen volt az élelmezés?*

- Ez érdekes téma. Egyébként nem vagyok ilyen szempontból kényes. Nagyon jók voltak a reggeli ételek, aminek azt mondták, hrana rece, tehát hideg reggeli. Nagyon finom volt: egy tányéron kaptál egy főtt tojást, egy darab kolbászt, egy kis dzsemet, egy darab vajat, sajtot, esetleg tepertőt, hogyha úgy volt – tehát mindenféle apróságot, azzal nagyon jól lehetett lakni. Volt tea, és folyamatosan ment a rémisztgetés, hogy brómozott, mert attól az embernek nincs merevedése. Én inkább arra lettem figyelmes, hogy ilyen cukrozott vizek voltak

csak időnként, nem nagyon volt abban tea, de nekem ezzel nem voltak problémáim. A hideg kajával folytak a cserék: odaadom a kolbászt, adj egy tojást. Volt még egy nagyon érdekes étel, amit úgy hívtak: pesmet.

- *Keksz alakú kétszersült-féle.*

- Igen. Állítólag nagyon kalóriadús volt, nagyon tápláló. Emlékszem, ilyen hosszú papundekli dobozokban volt. Az roskadásig volt, azzal mindig tele volt a zsebünk. Mikor jöttünk ki a reggelitől, három-négy olyan kekszet a zsebünkbe tettünk, és azt állandóan majsoltuk. Az ebéd mindig kétfogásos volt, és időnként voltak ünnepi ebédek: december elsején, hazautazás előtt, karácsony előtt, eskütétel után, amikor leszereltünk... ezek is finomak voltak. Természetesen erdélyi jelleggel főztek, nem ezek a savanyított ételek voltak. Az is volt, de ritkábban, és ez nagyon nehezebbre esett a moldvaiaknak, mert ők a savanyított levesekhez meg minden ilyesmihez voltak szokva. Akkor például állandó étel volt a paszulyfőzelék, a tört paszuly és a szemes-paszuly is. Jellemző volt, hogy délben profi szakács készítette az ételt, reggel vagy este pedig katonai szakács. Például ha paszulyfőzelék volt reggelre vagy estére, az nem volt olyan ízű, mint délben. A katonák nem figyeltek oda: például az esti paszulyfőzelékben elég gyakran lehetett kavicsot találni. Többször volt paszuly- vagy káposztafőzelék, de én nem voltam kényes. Persze az erdélyi ételekhez hozzátartozott a rántott hús is, tehát jó ételek voltak. Volt krumplifőzelék is, amit ott ettem először: ilyen eresztékes, fehér krumplifőzelék, benne a krumpli karikákra vágva. Az én anyám nem csinált ilyet, de nagyon jó. Nagyon finoman főztek, nem volt ezzel baj.

- *Voltak-e furcsa vagy szokatlan dolgok a laktanyában?*

- Talán az, hogy két olyan ember – katona – is volt velünk – és erről beszéltünk is egymás közt –, akiket nem szabadott volna besorozni. Egyik szellemileg ha nem is volt fogyatékos, de problémás volt. Mi berukkoltunk októberben, és januárban hoztak egy újabb rend sorkatonát – terés nem volt, csak egyéves katonák voltak –, és ott volt egy csávó, aki a reggeli jelentésadásnál gyakorlatilag hisztériarohamot kapott, vágta földhöz magát. Emlékszem, elvitték, és nem is tudom, mit csináltak vele. Köztünk viszont volt egy – még a nevére is

emlékszem, M. Bogdannak hívták -, magas, kétméteres fiú, aki gyakorlatilag púpos volt, és húzta a lábát. A kiképzést végigcsinálta, de el lehet képzelni, hogyan. Amikor volt az eskütétel, az felvonulással járt a főparancsnokságon, a várban, és ezt a fiút megkérte az őrnagy, hogy amíg mi végigvonulunk, addig ő menjen az épület mögé: tehát amikor közeledtünk a főépülethez, ő kerülje meg a főépületet, és amikor végighaladtunk a fősétányon, akkor csatlakozzon hozzánk, hogy ne lássák. A kiképzést még megcsinálta velünk, az esküt is letette... Az apja valami bukaresti nagyúr volt, valamilyen elit családból származott. Valószínűleg végül valami orvosi papírt intéztek neki, és elég korán, az eskütétel után kevés idővel hazakerült Bukarestbe. Tehát volt egy-két ilyen helyzet.

- *Volt-e olyan, hogy valaki megpróbált volna csúszópénzzel könnyebb beosztást kapni vagy egyéb előnyökhöz jutni?*

- Igen. Nem tudom, hogyan történtek ezek a dolgok, de én például elég ritkán kaptam eltávozást, ilyen negyvennyolc órást, de voltak olyanok, akik közelebb kerültek az őrnagy kegyeihez. Nem tudom, hogyan. Vittek, adtak... Én nem vittem, nem adtam, és próbáltam a szüleimet is teljesen kirekeszteni ebből az egészből. Úgy gondoltam, elég erős vagyok, hogy kibírjam ezt a dolgot, de volt olyan például, aki rövid időn belül az egész egység parancsnokhelyettesének lett az írnoke. Hogy ő hogy lett írnoke, én azt nem tudom, de gyakorlatilag azt csinálta, hogy reggelizett velünk, négyszögbe állt, aztán elment, s egészen délutánig, amíg ott volt az az ezredes, addig ott üldögélt egy irodában. Nem tudom, ezek hogy történtek, én ezekből kimaradtam, és nem is érdekelt.

- *Milyen nyelven beszélt a többi magyarral?*

- Mi természetesen egymás közt magyarul beszélünk, és ez zavarta a többieket. Azt gondolták, róluk mondunk valamit. Én próbáltam ennek a végére járni, hogy miért zavarja őket. Meséltem nekik, hogy értsék meg, nekünk ez így természetes. Tehát Jancsó Ernővel és Szabó Jánossal nekem az a természetes, hogyha magyarul beszélek, mint hogyha te is elkerülsz a nem tudom melyik barátoddal Olaszországba, egymás közt nem olaszul fogtok beszélni, hanem az anyanyelveteiken,

mert ez a természetes. Én nagyon sok energiát fektettem ebbe, és megértették egyébként. Ők arra gondoltak, hogy mi azért beszélünk magyarul, mert azt akarjuk, hogy ők ne értsék, amit mondtunk. Tehát ott voltak ilyen dolgok.

- *Említette, hogy az őrmagynak korábban nem volt magyarokkal kapcsolatos személyes tapasztalata. Mi volt a helyzet a többiekkel?*

- A moldvaiaknak sem volt. Ők nagyon kíváncsiak voltak, azt mondták Erdélynek, hogy Ungaria¹², ahogy átjöttek a Kárpátokon, nekik ez egy furcsa helyzet volt, mintha egy más országba érkeztek volna.

- *Az oltyánoknak nem volt ilyen gondjuk?*

- Oltyán kevés volt, azokkal nem annyira volt nexusom. A magyarokra visszatérve, ezekben az években nem nagyon voltak magyarok a katonaságban. Na, hát ott volt egy hamisítatlan... egy fordíthatatlanul szép magyar nevű alezredes, egy locotenent colonel, akire felkaptam a fejem. Ugye, mivel kevesen is voltunk magyarok, és főleg azért, hogy hű, van itt még valaki, aki magyar. Azt hiszem, hogy egyik alparancsnoka volt a kaszárnyának. És eljátszottam a gondolattal, hogy milyen jó lenne egyszer szóba állni vele, váltani pár szót, elmondani, hogy honnan jövök – mit tudom én –, de hát erre nem is kerülhetett sor. Olyan nagyon távolinak tűnt az az ember. Mindig ott volt a gyülekezéseken, ott állt középen, de nem tudtam vele soha szóba állni. Volt egy alkalom – születésnapja volt, vagy karácsony előtt, már nem is tudom pontosan –, valami buli volt ott a főparancsnokság épületében, és csak arra emlékszem, hogy zengett a kaszárnya: az „Az a szép, az a szép / Akinek a szeme kék”-et énekelték ennek az alezredesnek.

- *Hogy viselte a bezártságot? Vagy nem gondolkozott ezen?*

- Nem, mert tudtam, hogy nem tart sokáig, tudtam, hogy csak hat hónap. Nem igazán volt idő foglalkozni ezzel. Október huszadika körül berukkoltam, jött november, december – ott már volt két hét szabadság. Majd jött január, február, aztán március elején elvittek síelni, és

---

12 Magyarország (román).

utána már ott volt a leszerelés. Tehát kétszer két hónap volt gyakorlatilag. Jaj, és azt elfelejtettem hozzátenni, hogy volt külön elfekvő, ilyen klinikaszűrűség – én nem kerültem be soha, de egyszer meg voltam hűlve, és akkor azért kiderült, hogy nagyon hiányos volt a gyógyszerkészlet. Volt orvos, aki rendszeresen bejárt – lelkiismeretes volt egyébként –, de mindenre csak aszpirint adott. Semmi más gyógyszere nem volt. Visszatérve a bezártságra, emlékszem, úgy fogalmaztam: pont mire elegendem lett volna a dologból, arra leszereltünk.

- *Köszönöm a beszélgetést.*

Cím nélkül, 2022
(olaj, vászon, 34 x 43 cm)